

**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І  
ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

Кафедра організації підприємництва та біржової діяльності

**“ЗАТВЕРДЖУЮ”**

Декан економічного факультету

Діброва А.Д.

“ ” 2021 р.

**“СХВАЛЕНО”**

на засіданні кафедри організації  
підприємництва та біржової діяльності

Протокол № 20 від “01” червня 2021 р.

Завідувач кафедри

Ільчук М.М.

**”РОЗГЛЯНУТО ”**

Гарант ОПП «Підприємництво,  
торгівля та біржова діяльність»

Яворська В.О.

**РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ**

**ЕТИКА БІЗНЕСУ**

спеціальність 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

освітня програма «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»

Факультет економічний

Розробник: доцент, к.е.н., доцент Коновал І.А.

(посада, науковий ступінь, вчене звання)

Київ – 2021 р.

## 1. Опис навчальної дисципліни

### Етика бізнесу

(назва)

|                                                                     |                                                      |                       |
|---------------------------------------------------------------------|------------------------------------------------------|-----------------------|
| Галузь знань, спеціальність, освітня програма, освітній ступінь     |                                                      |                       |
| Освітній ступінь                                                    | Бакалавр                                             |                       |
| Спеціальність                                                       | 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» |                       |
| Освітня програма                                                    | «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»     |                       |
| Характеристика навчальної дисципліни                                |                                                      |                       |
| Вид                                                                 | Обов’язкова                                          |                       |
| Загальна кількість годин                                            | 120                                                  |                       |
| Кількість кредитів ECTS                                             | 4                                                    |                       |
| Кількість змістових модулів                                         | 2                                                    |                       |
| Курсовий проєкт (робота) (за наявності)                             | -                                                    |                       |
| Форма контролю                                                      | Екзамен                                              |                       |
| Показники навчальної дисципліни для денної та заочної форм навчання |                                                      |                       |
|                                                                     | денна форма навчання                                 | заочна форма навчання |
| Рік підготовки (курс)                                               | 2                                                    | 3                     |
| Семестр                                                             | 4                                                    | 5                     |
| Лекційні заняття                                                    | 30 год.                                              | 8 год.                |
| Практичні, семінарські заняття                                      | 15 год.                                              | 6 год.                |
| Лабораторні заняття                                                 | 0 год.                                               | 0 год.                |
| Самостійна робота                                                   | 55 год.                                              | 86 год.               |
| Індивідуальні завдання                                              | 20 год.                                              | 20 год.               |
| Кількість тижневих аудиторних годин для денної форми навчання       | 3 год.                                               |                       |

## **2. Мета, завдання та компетентності навчальної дисципліни**

**Мета** – формування у студентів цілісних уявлень про сучасні концепції етики бізнесу, прикладної етики та корпоративної соціальної відповідальності, а також аспектами практичного застосування цих концепцій в процесі управління компанією з метою побудови ефективної й етичної взаємодії бізнесу та суспільства.

**Завдання** дисципліни – формування загальних та фахових компетентностей щодо зберігання та примноження моральних та культурних цінностей при здійсненні підприємницької діяльності, створення розвинутої культури менеджменту, розуміння сучасних вимог бізнес-етикету, розвитку культури ділового спілкування в усній та письмовій формах.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

**знати:**

- предмет, специфіку та історію виникнення етики бізнесу;
- основні поняття етики бізнесу і прийоми ділового спілкування;
- цілі, завдання і основні функції корпорації, фірми, організації;
- стратегію етичної поведінки в діловому світі;
- національні та релігійні особливості трудової етики;
- способи контролю етичної поведінки у компанії;
- стилі керівництва, етику поведінки керівника і підлеглого, особливості їх взаємовідносин.

**вміти:**

- застосовувати вимоги професійної етики у своїй майбутній професійній діяльності;
- аналізувати механізми підвищення етичного рівня організації;
- володіти основними формами ділового спілкування, аспектами переговорного процесу, технікою безпосереднього контакту на індивідуальному та масовому рівнях;
- обирати способи та засоби ділового спілкування, відповідно до соціокультурних особливостей співрозмовників, до норм і правил гуманістичної етики;
- спиратися на принципи відповідальності, чесності, професіоналізму та поваги до інших;
- творчо застосовувати обрані засоби та способи спілкування із співвітчизниками та іноземними партнерами під час бесіди, обговорення проблем, виступу, на переговорах, при розв'язанні конфліктів тощо.

Набуття компетентностей:

**загальні компетентності (ЗК):**

ЗК 2. Здатність застосовувати отримані знання в практичних ситуаціях.

ЗК 3. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 5. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК 7. Здатність працювати в команді.

ЗК 10. Здатність діяти відповідально та свідомо.

ЗК 11. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.

***спеціальні (фахові) компетентності (СК):***

СК 3. Здатність здійснювати діяльність у взаємодії суб'єктів ринкових відносин.

СК 6. Здатність здійснювати діяльність з дотриманням вимог нормативно-правових документів у сфері підприємницької, торговельної та біржової діяльності.

### **3. Програма та структура навчальної дисципліни для повного терміну денної і заочної форми навчання**

#### **Програма навчальної дисципліни**

#### **Змістовий модуль 1. ОСНОВНІ КОНЦЕПЦІЇ ЕТИКИ БІЗНЕСУ**

##### **Тема лекційного заняття 1. Етика – підґрунтя сучасного бізнесу**

Загальна характеристика етики бізнесу як наукової дисципліни. Предмет етики бізнесу та її значення. Професійна етика, її принципи та функції. Витоки етики бізнесу. Етика – підґрунтя сучасного бізнесу. Сучасні дискусії в діловій етиці. Структура етики бізнесу. Макро- і мікроетика. Тенденції та перспективи розвитку української ділової культури та етики.

##### **Тема лекційного заняття 2. Концепції етики бізнесу**

Релігійна етика. Християнське ставлення до економічної діяльності. Концепція М. Вебера. Теорія утилітаризму. Концепція І. Бентама. Деонтична етика. Концепція І. Канта. Етика справедливості. Егалітаризм. «Капіталістична» справедливість. «Комуністична справедливість». Теорія справедливості Дж. Ролза.

##### **Тема лекційного заняття 3. Соціальна відповідальність у бізнесі.**

Соціальна відповідальність як складова сучасної моделі бізнесу. Формування концепції соціальної відповідальності у бізнесі. «За» та «проти» соціальної відповідальності: основні підходи. Дилема економічної ефективності і суспільного блага у контексті бізнес-розвитку. Корпоративна соціальна відповідальність: основні поняття і визначення. Відмінність у поняттях: корпоративна соціальна відповідальність, корпоративне громадянство, сталий розвиток.

Особливості відносин між колегами, відносини керівник-підлеглий, культура поведінки керівника, вимоги до робочого місця та робочого кабінету

Оцінка результативності корпоративної соціальної відповідальності (КСВ).

##### **Тема лекційного заняття 4. Макроетика**

Взаємовідносини між підприємством і споживачами та їх принципи. Системи управління якістю на підприємствах. Закон України «Про захист прав споживачів».

Взаємовідносини між підприємствами (корпораціями). Чесні і нечесні методи ведення конкурентної боротьби. Сутність концепції “глобального корпоративного громадянства”.

Відносини бізнесу з державою та територіальними громадами. Підходи до вирішення проблеми взаємовідносин між бізнесом і державою. Методи і способи державного регулювання розвитку бізнесу. Взаємозалежність розвитку бізнесу та територіальних громад.

##### **Тема лекційного заняття 5. Корпоративна культура**

Регулювання етичних питань: загальновизнані стандарти, кодекси та інші внутрішні документи компаній. Історія виникнення корпоративних етичних кодексів. Структура корпоративних етичних кодексів. Міжнародна практика застосування етичних стандартів. Способи підвищення етичного рівня організації (етичні кодекси, «карти етики», комітети з етики, соціальні ревізії,

навчання етичної поведінки, етична експертиза, етичне консультування). Можливості регулювання в організації етичних порушень та протидії корупції: типові ознаки корупції; санкції за порушення; заходи запобігання порушення. Корпоративна культура й етичний клімат організації. Контроль за дотриманням етичних стандартів.

## **Змістовий модуль 2. ЕТИКА ТА ЕТИКЕТ ДІЛОВИХ ВІДНОСИН У СУЧАСНОМУ БІЗНЕСІ**

### **Тема лекційного заняття 6. Діловий етикет і ділове спілкування**

Етика та етикет у діловій сфері. історія етикету, види етикету. Особливості ділового етикету. Еволюція ділового етикету. Структура та основні принципи ділового етикету. Окремі норми ділового етикету. Поняття «етикетна ситуація». Етикет привітання, представлення та прощання в діловій сфері. Етикет листування, телефонної розмови.

Сутність спілкування. Типи спілкування. Перешкоди у спілкуванні.

Маніпулятивне спілкування. Спілкування як комунікація, взаємодія і взаємозбагачення людей. Етикет як усталений порядок спілкування. Перешкоди в спілкуванні та шляхи їх подолання. Бар'єри спілкування (інтелект, емоційний бар'єр) та поради стосовно їх подолання.

Ділове спілкування, його види та особливості. Еволюція ділового спілкування. Моделі і стилі спілкування. Форми і види ділового спілкування. Рівні ділового спілкування, вимоги до учасників ділового спілкування. Соціальні типи в діловому спілкуванні. Основні принципи ділового спілкування. Емоції в діловому спілкуванні.

Засоби ділового спілкування. Визначення вербальних та невербальних засобів спілкування.

Поняття міміка, жести. Основні компоненти невербального спілкування. Жести, які використовуються в діловому світі. Місце міміки у діловому спілкуванні. Національні особливості просторової поведінки. Території та зони при спілкуванні.

Культура публічного виступу. Підготовка до виступу. Композиція промови. Логічна культура виступу. Культура взаємодії оратора з аудиторією.

### **Тема лекційного заняття 7. Конфлікти у ділових відносинах**

Поняття конфлікту і його соціальна роль. Класифікація конфліктів. Типи поведінки людей в конфліктній ситуації. Причини і наслідки конфліктів. Вирішення конфліктів і стратегії поведінки в конфліктних ситуаціях. Види конфліктів. Міжособистісні конфлікти. Ділові конфлікти в організації та їх управління. Вибір стратегії та тактики поведінки у конфлікті. Стилi (способи) поведінки в конфлікті.

Розв'язання ділових конфліктів в організації. Етичні норми ведення суперечки.

### **Тема лекційного заняття 8. Працевлаштування**

Особисте резюме, його структура та правила написання.

Співбесіда. Рекомендації претенденту на посаду щодо проходження співбесіди. Вимоги працедавця до претендента на посаду. Типові помилки, які допускаються під час бесіди з кандидатом на посаду та прийняття на роботу.

### **Тема лекційного заняття 9. Ділові зустрічі та переговори**

Підготовка та проведення ділових зустрічей. Предмет, місце та часові межі проведення ділових зустрічей. Підготовка матеріалів та приміщення до ділових переговорів. Етикет зустрічі делегації. Розміщення учасників зустрічі.

Особливості ведення ділових переговорів. Організаційні питання підготовки переговорів. Стратегія і тактика ведення переговорів. Основні прийоми сприйняття партнера при веденні переговорів

Презентація на ділових зустрічах. Вимоги до змісту, оформлення і представлення презентацій.

### **Тема лекційного заняття 10. Ділова атрибутика**

Візитівки та випадки їх використання. Види візитівок та їх зміст. Основні положення користування візитівками в ділових стосунках

Сувеніри і подарунки в діловій сфері. Вимоги до подарунків та етикет їх вручення і прийому.

Етикет національних символів. Національні символи України. Етикет державного прапора.

### **Тема лекційного заняття 11. Діловий імідж**

Поняття іміджу і його головні стратегії розвитку в сучасній діловій (бізнес) культурі.

Основні правила формування позитивного іміджу ділової людини: зовнішні внутрішні та процесуальні пріоритети. Дрес-код. Загальноприйняті норми підбору ділового гардеробу чоловіка і жінки. Типові помилки.

Особливості українського ділового етикету й іміджу: дискусія про фольклорні традиції (одяг, зачіска, манера поведінки ін.).

Створення мастер-плану компанії. Основні складові мастер-плану. Складові фундаменту успішного іміджу, визначення внутрішнього та зовнішнього іміджу. Сучасні підходи в технологіях формування іміджу організації та фірми.

### **Тема лекційного заняття 12. Ділові прийоми**

Загальні вимоги до проведення ділових прийомів. Види прийомів. Організація ділових прийомів з розміщенням. Сервіровка столу. Культура поведінки за столом. Етикет на бізнес-ланчі.

### **Тема лекційного заняття 13. Ділові контакти з іноземними партнерами**

Вплив культур на організаційну поведінку та бізнес-стратегії. Національні традиції та їх значення у діловому спілкуванні. Етика бізнесу в Європі (Велика Британія, Франція, Німеччина, Іспанія, Італія). Специфіка етики бізнесу у Північній Америці (США, Канада). Психологічні особливості ділових культур країн Далекого Сходу та Південно-Східної Азії (Японія, Китай, Індія та ін.). Психологічні особливості ділових культур Арабських країн. Особливості взаємин бізнесменів різних країн. Специфіка ведення ділових переговорів з бізнесменами різних країн.

# Структура навчальної дисципліни

| Назви змістових модулів і тем                                            | Кількість годин |            |              |    |         |         |          |              |              |    |         |         |          |
|--------------------------------------------------------------------------|-----------------|------------|--------------|----|---------|---------|----------|--------------|--------------|----|---------|---------|----------|
|                                                                          | денна форма     |            |              |    |         |         |          | Заочна форма |              |    |         |         |          |
|                                                                          | тиж<br>.        | усьог<br>о | у тому числі |    |         |         |          | усьог<br>о   | у тому числі |    |         |         |          |
|                                                                          |                 |            | л            | с  | ла<br>б | ін<br>д | с.р<br>. |              | л            | с  | ла<br>б | ін<br>д | с.р<br>. |
| 1                                                                        | 2               | 3          | 4            | 5  | 6       | 7       | 8        | 9            | 10           | 11 | 12      | 13      | 14       |
| Змістовий модуль 1. ОСНОВНІ КОНЦЕПЦІЇ ЕТИКИ БІЗНЕСУ                      |                 |            |              |    |         |         |          |              |              |    |         |         |          |
| Тема 1. Етика – підґрунтя сучасного бізнесу                              | 1               | 8          | 2            | 2  |         |         | 4        | 8            | 1            |    |         |         | 7        |
| Тема 2. Концепції етики бізнесу                                          | 2               | 7          | 2            | 1  |         |         | 4        | 7            | 1            | 1  |         |         | 5        |
| Тема 3. Соціальна відповідальність у бізнесі                             | 3               | 7          | 2            | 1  |         |         | 4        | 7            |              | 1  |         |         | 6        |
| Тема 4. Макроетика                                                       | 4               | 7          | 2            | 1  |         |         | 4        | 7            | 1            | 1  |         |         | 5        |
| Тема 5. Корпоративна культура                                            | 5               | 7          | 2            | 1  |         |         | 4        | 7            | 1            |    |         |         | 6        |
| Разом за змістовим модулем 1                                             | х               | 36         | 10           | 6  |         |         | 20       | 36           | 4            | 3  |         |         | 29       |
| Змістовий модуль 2. ЕТИКА ТА ЕТИКЕТ ДІЛОВИХ ВІДНОСИН У СУЧАСНОМУ БІЗНЕСІ |                 |            |              |    |         |         |          |              |              |    |         |         |          |
| Тема 6. Діловий етикет і ділове спілкування                              | 6,7             | 13         | 4            | 2  |         |         | 7        | 13           | 1            | 1  |         |         | 12       |
| Тема 7. Конфлікти у ділових відносинах                                   | 8               | 7          | 2            | 1  |         |         | 4        | 7            | 1            | 1  |         |         | 5        |
| Тема 8. Працевлаштування                                                 | 9               | 7          | 2            | 1  |         |         | 4        | 7            |              |    |         |         | 7        |
| Тема 9. Ділові зустрічі та переговори                                    | 10, 11          | 9          | 4            | 1  |         |         | 4        | 9            | 1            | 1  |         |         | 7        |
| Тема 10. Ділова атрибутика                                               | 12              | 7          | 2            | 1  |         |         | 4        | 7            |              |    |         |         | 7        |
| Тема 11. Діловий імідж                                                   | 13              | 7          | 2            | 1  |         |         | 4        | 7            |              |    |         |         | 7        |
| Тема 12. Ділові прийоми                                                  | 14              | 7          | 2            | 1  |         |         | 4        | 7            | 1            |    |         |         | 6        |
| Тема 13. Ділові контакти з іноземними партнерами                         | 15              | 7          | 2            | 1  |         |         | 4        | 7            |              |    |         |         | 7        |
| Разом за змістовим модулем 2                                             | х               | 64         | 20           | 9  |         |         | 35       | 64           | 4            | 3  |         |         | 57       |
| Усього годин                                                             | х               | 100        | 30           | 15 | -       | -       | 55       | 120          | 8            | 6  | -       | -       | 86       |
| Індивідуальне завдання                                                   | х               | 20         | -            |    | -       | 20      | -        | 30           |              | -  | -       | 20      | -        |

|              |   |     |        |        |   |    |    |     |   |   |   |    |    |
|--------------|---|-----|--------|--------|---|----|----|-----|---|---|---|----|----|
| Усього годин | х | 120 | 3<br>0 | 1<br>5 | - | 20 | 55 | 120 | 8 | 6 | - | 20 | 86 |
|--------------|---|-----|--------|--------|---|----|----|-----|---|---|---|----|----|

#### 4. Теми практичних занять

##### Теми практичних занять для студентів денної форми навчання

| № з/п                      | Назва теми                                               | Кількість годин |
|----------------------------|----------------------------------------------------------|-----------------|
| <b>Змістовий модуль 1.</b> |                                                          |                 |
| 1                          | Етика – підґрунтя сучасного бізнесу                      | 2               |
| 2                          | Основні концепції етики бізнесу                          | 2               |
| 3                          | Проблеми мікро- і макроетики та корпоративна культура    | 2               |
| <b>Змістовий модуль 2.</b> |                                                          |                 |
| 4                          | Діловий етикет та ділове спілкування                     | 2               |
| 5                          | Ділові конфлікти в організації та способи їх розв'язання | 2               |
| 6                          | Проведення ділових зустрічей та прийомів                 | 5               |
|                            | Усього                                                   | 15              |

##### Теми практичних занять для студентів заочної форми навчання

| № з/п                      | Назва теми                                                                    | Кількість годин |
|----------------------------|-------------------------------------------------------------------------------|-----------------|
| <b>Змістовий модуль 1.</b> |                                                                               |                 |
| 2                          | Основні концепції етики бізнесу                                               | 2               |
| <b>Змістовий модуль 2.</b> |                                                                               |                 |
| 4                          | Ділове спілкування і ділові конфлікти в організації та способи їх розв'язання | 2               |
| 6                          | Проведення ділових зустрічей та прийомів                                      | 2               |
|                            | Усього                                                                        | 6               |

#### 5. Індивідуальна робота

Індивідуальне завдання рекомендується виконувати у вигляді реферату за такими темами:

1. Ділова професійна етика як основа успішного введення бізнесу. Дилеми професійної моралі.
2. Основні концепції етики бізнесу.
3. Діловий етикет – стандарти та стереотипи.
4. Роль менеджера у формуванні етики поведінки та спілкування.
5. Психологічні механізми взаєморозуміння та взаємодії в організації.
6. Особистісний вплив менеджера на культуру спілкування та взаємодії в організації.
7. Зовнішні ознаки культури в організації.
8. Роль менеджменту у формуванні культури в організації та її змінах.
9. Щоденний етикет (Культура поведінки на вулиці, в магазині, кав'ярні, їдальні, ресторани).
10. Етикет за столом.

11. Етикет індивідуального робочого місця.
12. Протокольні положення дотримання етикету в системі зовнішньоекономічної діяльності. Діловий етикет у міжнародному бізнесі .
13. Національні особливості ділового етикету в різних країнах світу.
14. Техніка ділового спілкування.
15. Невербальні засоби спілкування та їх класифікація.
16. Стилi ділового спілкування.
17. Ділові переговори – невід’ємна частина практики менеджменту, тактичні прийоми введення переговорів.
18. Стратегії й технології ведення переговорів.
19. Характеристика переговорного процесу. Психологічні аспекти переговорного процесу.
20. Особливості проведення переговорів із зарубіжними партнерами.
21. Збори як форма прийняття колективного рішення.
22. Характеристика ділової наради.
23. Дискусія як форма колективного обговорення ділової проблеми.
24. «Мозковий штурм» як евристична форма ділової комунікації. Технології проведення «мозкового штурму».
25. Ділове інтерв'ю
26. Методика співбесіди під час прийняття на роботу
27. Квіти в діловому житті.
28. Подарунки діловим партнерам .
29. Основні принципи підготовки ділових паперів.
30. Основні управлінські культури: характерні риси та особливості.
31. Типи соціально-психологічних конфліктів на виробництві.
32. Психологічні, ситуативні та мовні особливості монологу і діалогу.
33. Особливості ділового листування як форми ділового спілкування.
34. Етикет проведення ділових прийомів та презентацій. Національна специфіка та діловий етикет.

## **6. Контрольні питання, комплекти тестів для визначення рівня засвоєння знань студентами.**

### **Контрольні питання**

1. Роль етики в діловому житті
2. Мета, завдання, об’єкт дослідження етики бізнесу
3. Етапи розвитку ділової етики й соціальної відповідальності у розвинених західних країнах.
4. Етапи становлення ділової етики й соціальної відповідальності в Україні.
5. Релігійна етика та використання її принципів у етиці бізнесу.
6. Теорія утилітаризму та її роль у розвитку етики бізнесу.
7. Деонтична етика та використання її принципів у етиці бізнесу.
8. Етика справедливості та її роль у розвитку етики бізнесу.
9. Сутність та значення корпоративної соціальної відповідальності (КСВ).
10. Організація діяльності з корпоративної соціальної відповідальності на підприємствах. Кодекси з етики.
11. Етика ділового спілкування "зверху вниз" (керівник-підлеглий).

12. Етика ділового спілкування "знизу-вверх" ( відношення підлеглого до свого начальника)
13. Етика ділового спілкування "по горизонталі" (партнер-партнер, співробітник-співробітник)
14. Етичні питання відносин організації (фірми) з клієнтами та партнерами по бізнесу.
15. Етичні питання взаємовідносин організацій з державними органами, місцевою владою та громадою.
16. Гендерні засади ділових відносин в організації (фірмі).
17. Сутність, функції та типи корпоративної культури
18. Структура корпоративної культури
19. Формування корпоративної культури
20. Діловий етикет та його роль у діловому спілкуванні.
21. Стандартні етикетні ситуації (вітання, знайомство, прощання).
22. Ділове спілкування та його особливості
23. Форми, функції, стратегія і тактика спілкування
24. Способи ділового спілкування
25. Моделі і стилі ділового спілкування
26. Вербальні засоби ділового спілкування.
27. Невербальні засоби ділового спілкування.
28. Індивідуальні та колективні форми обговорення ділових проблем
29. Особливості письмового ділового спілкування.
30. Особливості ділових бесід телефоном.
31. Правила ділового спілкування в електронному просторі.
32. Публічний виступ у діловому спілкуванні.
33. Сутність конфлікту, їх види та етапи розвитку.
34. Міжособистісні конфлікти та способи їх вирішення.
35. Ділові конфлікти в організації, причини їх виникнення та управління.
36. Вибір стратегії та тактики поведінки у діловому конфлікті.
37. Розв'язання ділових конфліктів в організації .
- 38. Співбесіда при працевлаштуванні.**
39. Підготовка та проведення ділових зустрічей.
40. Особливості ведення ділових переговорів.
41. Презентація у діловій сфері, її зміст на порядок проведення.
42. Ділова візитна картка. Її оформлення та використання.
43. Сувеніри і подарунки в діловій сфері.
44. Етикет національних символів.
45. Сутність іміджу організації, його складові та чинники, що його визначають.
46. Імідж ділової людини, його компоненти та чинники , що його формують.
47. Загальні вимоги до проведення ділових прийомів.
48. Види ділових прийомів.
49. Організація ділових прийомів з розміщенням.
50. Культура поведінки за столом на ділових прийомах.
51. Етикет на бізнес-ланчі.
52. Традиції європейського ділового спілкування.
53. Особливості ділового спілкування з представниками Азії та Африки.

54. Спілкування з представниками ділових кіл Америки та Австралії.  
 55. Шляхи вирішення міжкультурних проблем при діловому спілкуванні.

**Зразок екзаменаційного білета**  
**НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ І**  
**ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ**

|                                                                                                                               |                                                                                                                                  |                                                                               |                                                                     |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------|
| <b>ОС «Бакалавр»</b><br>напрямок<br>підготовки/<br>спеціальність<br>«Підприємництво,<br>торгівля та<br>біржова<br>діяльність» | <b>Кафедра</b><br><b>Організації</b><br><b>підприємництва</b><br><b>та біржової</b><br><b>діяльності</b><br><br>2021 – 2022 н.р. | <b>Екзаменаційний</b><br><b>білет №_1_</b><br>з дисципліни<br>«Етика бізнесу» | <b>Затверджую</b><br>Зав. кафедри<br><br>Ільчук М.М.<br>1.06.2021р. |
|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------|---------------------------------------------------------------------|

**Екзаменаційні запитання (20 балів):**

- Роль етики в діловому житті.
- Індивідуальні та колективні форми обговорення ділових проблем.  
 (Повне розкриття кожного теоретичного питання оцінюється в 10 балів).

**Тестові завдання (10 балів)**

На кожне тестове запитання вибрати одну відповідь, яка є правильною. Кожна правильна відповідь оцінюється в 1 бал.

Питання 1. Філософська дисципліна, об'єктом вивчення якої є мораль, моральні відносини і моральна діяльність – це :

|   |                   |
|---|-------------------|
| 1 | професійна етика; |
| 2 | ділова етика;     |
| 3 | етика;            |
| 4 | естетика;         |

Питання 2. Моральний кодекс – це :

|   |                                                                                                                                          |
|---|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| 1 | Документ, який регламентує права і професійні обов'язки працівника відповідно до займаної посади;                                        |
| 2 | Періодичне видання, яке містить інформацію про поточні події в діяльності підприємства ;                                                 |
| 3 | Формальний виклад етичних і соціальних цінностей організації, покликаний донести до співробітників принципи, яких дотримується компанія; |

Питання 3. Золоте правило моральності:

|   |                                                                                           |
|---|-------------------------------------------------------------------------------------------|
| 1 | десять заповідей Ісуса;                                                                   |
| 2 | поводься стосовно інших людей так, як ти хотів би, щоб вони поводитися стосовно тебе;     |
| 3 | вчиняй так, щоб максима твоєї волі одночасно мала силу принципу загального законодавства. |

Питання 4. До аргументів на користь соціальної відповідальності бізнесу НЕ відносять ...

|   |                                                                         |
|---|-------------------------------------------------------------------------|
| 1 | Вміння вирішувати соціальні проблеми;                                   |
| 2 | Сприятливі для бізнесу довгострокові перспективи;                       |
| 3 | Наявність ресурсів для надання допомоги у вирішенні соціальних проблем; |
| 4 | Зміна потреб і очікувань громадськості;                                 |

Питання 5. Як співвідносяться корпоративна соціальна відповідальність (КСВ) та благодійність?

|   |               |
|---|---------------|
| 1 | це синоніми ; |
|---|---------------|

|   |                                        |
|---|----------------------------------------|
| 2 | КСВ виходить за рамки благодійності ;  |
| 3 | це протилежні поняття ;                |
| 4 | КСВ – поняття, вужче за благодійність; |

Питання 6. Кому належить ініціатива залишення прийому?

|   |                              |
|---|------------------------------|
| 1 | правила це не регламентують; |
| 2 | головному гостю;             |
| 3 | за вказівкою господаря;      |

Питання 7. Під час дружніх зустрічей, в якій територіальній зоні спілкування розміщуються співрозмовники:

|   |                |
|---|----------------|
| 1 | в інтимній;    |
| 2 | в особистій;   |
| 3 | в соціальній;  |
| 4 | в громадській; |
| 5 | в будь-якій;   |

**Питання 8.** Визначити, що не належить до внутрішніх аспектів іміджу:

|   |                   |
|---|-------------------|
| 1 | інтелект;         |
| 2 | інтереси;         |
| 3 | потреби;          |
| 4 | майстерність;     |
| 5 | манери поведінки; |

Питання 9. Скільки кольорів може одночасно поєднуватися в діловому костюмі:

|   |                     |
|---|---------------------|
| 1 | не більше чотирьох; |
| 2 | не більше трьох;    |
| 3 | не більше двох;     |

Питання 10. Гарне враження справляє оратор,

|   |                                        |
|---|----------------------------------------|
| 1 | який почувається вільно і спокійно;    |
| 2 | який нервово потирає руки;             |
| 3 | який крутить в руках ручку чи окуляри. |

Викладач, доцент

Коновал І.А.

## 8. Методи навчання

Процес навчання з дисципліни заснований на використанні традиційних та сучасних технологій. Зокрема, лекції проводяться в основному словесними методами (з використанням інформаційних технологій, методів проблемного навчання і візуалізації), практичні (семінарські) заняття (за допомогою розгляду ділових ситуацій, майстер-класів, практикумів), самостійна робота (написання рефератів) і мають за мету – набуття студентами практичних навичок з норм поведінки ділових людей, формування розвинутої культури менеджменту, сучасних вимог бізнес-етикету, ділового одягу, розвитку культури ділового спілкування тощо.

## 9. Форми контролю.

Відповідно до «Положення про екзамен та заліки в НУБіП України» від 27.12.2019 р. поточний контроль знань та умінь студентів проводиться у формі тестів та шляхом виконання практичних і самостійних завдань за варіантами. Підсумковий контроль знань та умінь студентів проводиться у формі складання екзамену.

### Розподіл балів, які отримують студенти протягом навчання

| Поточний контроль  |                    | Рейтинг з навчальної роботи<br>$R_{нр}$ | Рейтинг з додаткової роботи<br>$R_{др}$ | Рейтинг штрафний<br>$R_{штр}$ | Підсумкова атестація (екзамен чи залік) | Загальна кількість балів |
|--------------------|--------------------|-----------------------------------------|-----------------------------------------|-------------------------------|-----------------------------------------|--------------------------|
| Змістовий модуль 1 | Змістовий модуль 2 |                                         |                                         |                               |                                         |                          |
| 0-100              | 0-100              | 0-70                                    | 0-20                                    | 0-5                           | 0-30                                    | 0-100                    |

### Схема розподілу балів за модулями навчальної дисципліни «Етика бізнесу».

| Поточний контроль | Модуль                                                         | Семінарські (практичні) заняття | Навчальні заняття і самостійна робота | Виконання індивідуальної роботи | Модульний (змістово-модульний) контроль | Всього балів (сума 4+5+6) |
|-------------------|----------------------------------------------------------------|---------------------------------|---------------------------------------|---------------------------------|-----------------------------------------|---------------------------|
|                   | Модуль 1. Основні концепції етики бізнесу                      | СЗ 1                            | 20                                    | -                               | -                                       | 20                        |
|                   |                                                                | СЗ 2                            | 25                                    | -                               | -                                       | 25                        |
|                   |                                                                | СЗ 3                            | 25                                    | -                               | -                                       | 25                        |
|                   | Всього за модуль 1                                             |                                 | 70                                    | -                               | 30                                      | 100                       |
|                   | Модуль 2. Етика та етикет ділових відносин у сучасному бізнесі | СЗ 4                            | 15                                    | -                               | -                                       | -                         |
|                   |                                                                | СЗ 5                            | 15                                    | -                               | -                                       | -                         |
|                   |                                                                | ІЗ                              | -                                     | 20                              | -                                       | -                         |
|                   |                                                                | СЗ 6                            | 20                                    | -                               | -                                       | -                         |

|  |                                |    |    |    |     |
|--|--------------------------------|----|----|----|-----|
|  | Всього за модуль 2             | 50 | 20 | 30 | 100 |
|  | Всього за поточний контроль*   | х  | х  | х  | 70  |
|  | Підсумковий контроль (екзамен) |    |    |    | 30  |
|  | Разом                          |    |    |    | 100 |

\*Навч. робота =  $0,7 \cdot ((R_{зм1} + R_{зм2}) / 2)$

**10. Розподіл балів, які отримують студенти.** Оцінювання знань студента відбувається за 100-бальною шкалою і переводиться в національні оцінки згідно з табл. 1 «Положення про екзамени та заліки у НУБіП України» (наказ про уведення в дію від 27.12.2019 р. № 1371)

| Рейтинг студента,<br>бали | Оцінка національна за результати складання |               |
|---------------------------|--------------------------------------------|---------------|
|                           | екзаменів                                  | заліків       |
| 90-100                    | Відмінно                                   | Зараховано    |
| 74-89                     | Добре                                      |               |
| 60-73                     | Задовільно                                 |               |
| 0-59                      | Незадовільно                               | Не зараховано |

Для визначення рейтингу студента (слухача) із засвоєння дисципліни  $R_{\text{дис}}$  (до 100 балів) одержаний рейтинг з атестації (до 30 балів) додається до рейтингу студента (слухача) з навчальної роботи  $R_{\text{нр}}$  (до 70 балів):  $R_{\text{дис}} = R_{\text{нр}} + R_{\text{ат}}$ .

## 11. Методичне забезпечення

Навчальний процес з дисципліни «Етика бізнесу» в достатній кількості забезпечений необхідною навчально-методичною літературою. Зокрема, викладачами кафедри підготовлені:

1. Коновал І.А. Електронний навчальний курс «Етика бізнесу» в модульному динамічному об'єктоорієнтованому середовищі (MOODLE). Доступ до ресурсу: <https://elearn.nubip.edu.ua/course/view.php?id=2976>
2. Роздатковий матеріал: шаблони таблиць, методики обрахунку, ділові ситуації.

## 12. Рекомендована література основна

1. Авраменко О. О., Яковенко Л. В., Шийка В. Я Ділове спілкування: Навчальний посібник. / За наук. ред. О.О.Авраменко. Івано-Франківськ, «Лілея-НВ», 2015. 160 с.
2. Бізнес-етика: конспект лекцій: навч. посіб. для студ. спеціальності 051 «Економіка» освітньою програмою «Управління персоналом та економіка праці» / М. М. Дученко, О. А. Шевчук; КПП ім. Ігоря Сікорського. Київ : КПП ім. Ігоря Сікорського, 2020. 56 с. URL: [https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/39693/1/Posibnyk\\_Biznes-etyka.pdf](https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/39693/1/Posibnyk_Biznes-etyka.pdf)
3. Ділове спілкування : навчальний посібник / М. Д. Прищак, О. Б. Залюбівська, О. М. Слободянюк. Вінниця : ВНТУ, 2015. 128 с.
4. Ділове спілкування : усна і писемна форми : навч. посіб. / О. О. Тележкіна, Н. О. Лисенко, О. О. Кушнір, О. О. Литвиненко, Н. В. Піддубна. Х. : Вид-во НФаУ, 2015. 384 с.
5. Єременко Л. В. Конфліктологія: навчальний посібник / Л. В. Єременко. Мелітополь: ФОП Однорог Т. В., 2018. 219 с.

6. Ільїна Г. В. Етика бізнесу. Практикум [Текст] : для студентів спец. 8.03060101 "Менеджмент організацій і адміністрування (за видами економічної діяльності)" ден. форми навчання /Ільїна Г. В.; Київ. нац. ун-т ім. Тараса Шевченка, Екон. ф-т, Каф. менеджменту та інвестиц. діяльності. Київ : [б. в.], 2014. 168 с.
7. Радченко С.Г. Етика бізнесу : навч. посіб. / С.Г. Радченко. 2-ге вид., переробл. і допов. К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014. 396 с. URL: <https://knute.edu.ua/file/MjI=/73b96e0500c677b4628c3c63e0635779.pdf>
8. Риторика: навч. посібн. (упор. Т.К. Ісаєнко, А.В. Лисенко). Полтава: ПолтНТУ, 2019. 247с.

#### **допоміжна**

9. Баранівський В.Ф., Скворцова Т.Г. Етика бізнесу: навчальний посібник. К.: Видавець ПАЛИВОДА А.В., 2008. 200 с.
10. Галушко В. П. Діловий протокол та ведення переговорів. Вінниця: Нова книга, 2002. 223 с.
11. Ділові контакти з іноземними партнерами: Навч-практ. посіб. для бізнесмена / Уклад. Ю. І. Палеха. К.: Вид-во Європейського ун-та, 2004. 283 с.
12. Етика ділового спілкування : конспект лекцій / укладач Н. Барбара. Суми : Сумський державний університет, 2013. 83 с.
13. Етика ділових відносин. Навчальний посібник. /Лесько О.Й., Прищак М.Д., Залюбівська О.Б., Рузакова Г.Г. Вінниця : ВНТУ, 2011. 309 с.
14. Етика ділових відносин. Навчальний посібник. Лесько О.Й., Прищак М.Д., Залюбівська О.Б., Рузакова Г.Г. Вінниця : ВНТУ, 2011. 309 с. URL:[https://shron1.chtyvo.org.ua/Lesko\\_Oleksandr/Etyka\\_dilovykh\\_vidnosyn.pdf](https://shron1.chtyvo.org.ua/Lesko_Oleksandr/Etyka_dilovykh_vidnosyn.pdf)
15. Етика ділового спілкування. Навчальний посібник / Гриценко Т.Б. К. : Центр учбової літератури, 2007. 344 с/ URL: [http://www.cul.com.ua/preview/Etika\\_dilovogo\\_spilk\\_Gricenko.pdf](http://www.cul.com.ua/preview/Etika_dilovogo_spilk_Gricenko.pdf)
16. Карнегі Д. Як завойовувати друзів та впливати на людей / Д. Карнегі. Х.: Промінь, 2001. 560 с.
17. Лесько О. Й. Етика ділових відносин : [навч. посібник] / О. Й. Лесько, М. Д. Прищак, О. Б. Залюбівська, Г. Г. Рузакова. Вінниця : ВНТУ, 2011. 320 с.
18. Миронова О. М. Конфліктологія : навчальний посібник / О. М. Миронова, О.В. Мазоренко. Х. : Вид. ХНЕУ, 2011. 168 с.
19. Радченко С.Г. Етика бізнесу : навч. посіб. / С.Г. Радченко. 2-ге вид., переробл. і допов. – К. : Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2014. 396 с.
20. Станчев М. Дипломатичний протокол та етикет: навчально-методичний посібник. Х.: ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. 96 с.
21. Тимошенко Н. Корпоративна культура. Діловий етикет: Навч. посібник. К. 2012. 391 с

#### **13. Інформаційні ресурси**

1. Законодавство України URL:<https://zakon.rada.gov.ua/>
2. Верховна Рада України URL: [www.rada.gov.ua](http://www.rada.gov.ua)
3. Кабінет Міністрів України URL: [www.kmu.gov.ua](http://www.kmu.gov.ua)
4. Міністерство фінансів URL: [www.minfin.gov.ua](http://www.minfin.gov.ua)
5. Державна податкова служба України URL: [www.tax.gov.ua](http://www.tax.gov.ua)
6. Державна служба статистики України URL: [www.ukrstat.gov.ua](http://www.ukrstat.gov.ua)

7. Національний інститут стратегічних досліджень URL: [www.niss.gov.ua](http://www.niss.gov.ua)